

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЧАСТИНА II)

за редакцією докт. екон. наук,
проф. Максимової В.Ф.

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Затверджено Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Одеса 2013

УДК 657:338.012 (075.8)

ББК 65.052 273

М 17

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/11-11833 від 22.07.2013)

Рецензенти:

Немченко В.В. – доктор економічних наук, професор, зав. кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеської національної академії харчових технологій;

Крамаровський Л.М. – доктор економічних наук, професор Одеського національного економічного університету;

Бухгалтерський облік (частина II): Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» / За ред. доктора економічних наук, професора В.Ф. Максимової. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 324 с.

ISBN

Навчальний посібник орієнтує студентів на опанування теоретичними основами організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. З посиланням на діючі законодавчі та нормативні чинники у навчальному посібнику систематизовано за окремими главами у тематичному їх розрізі нормативно-правові засади обліку і звітності в Україні, теоретичні основи бухгалтерського обліку з висвітленням місця обліку у системі наукових знань, проблемні та дискусійні питання розвитку його теорії, організації та формування бухгалтерської (фінансової) звітності.

Головна цінність навчального посібника – це сучасний, обґрунтований діючими законодавчими і нормативними чинниками матеріал, що певним чином сприятиме зростанню пізнавально-фахового рівня та інтелектуальному розвитку студентів, підвищенню якості навчання з курсу «Бухгалтерський облік».

ББК 65.052

Максімова В.Ф., 2013

Одеський національний економічний університет, 2013

ЗМІСТ

Стор.

ПЕРЕДМОВА	5
ГЛАВА 1. ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ОБЛІКУ ТА ЙОГО СУТНІСТЬ	9
1.1. Сутність господарського обліку.....	9
1.2. Характеристика господарського обліку в історичній ретроспективі	16
1.3. Роль і місце бухгалтерії у системі господарського обліку.....	Ошибка! Закладка не определена.
Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи	Ошибка! Закладка не определена.
ГЛАВА 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЙОГО МІСЦЕ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Державне регулювання обліку і звітності	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку і звітності	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Облік у системі економічних наук	Ошибка! Закладка не определена.
2.4. Питання до роздумів і дискусій	Ошибка! Закладка не определена.
Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи... ..	88
ГЛАВА 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1. Принципи бухгалтерського обліку	Ошибка! Закладка не определена.

3.2. Завдання бухгалтерського обліку та вимоги до нього
..... **Ошибка! Закладка не определена.**

3.3. Види обліку та їх
характеристика..... **Ошибка! Закладка не
определена.**

Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної
роботи..... **Ошибка! Закладка не определена.**

ГЛАВА 4. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА127

4.1. Теоретично-методологічні засади облікової політики.....127

4.2. Організаційні основи облікової політики на підприємстві.....137

4.3. Зміни облікової політики та їх відображення у фінансовій звітності....144

Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи.....148

ГЛАВА 5. ФОРМИ І РЕГІСТРИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ...157

5.1. Облікові реєстри та їх роль у бухгалтерському обліку.....157

5.2. Техніка облікової реєстрації та виправлення помилок.....163

5.3. Форми бухгалтерського обліку.....168

5.4. Автоматизована форма обліку.....183

Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи.....196

ГЛАВА 6. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ (БУХГАЛТЕРСЬКОЇ) ЗВІТНОСТІ.....205

6.1. Вимоги до фінансової звітності205

6.2. Принципи формування фінансової (бухгалтерської) звітності211

Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи.....213

ГЛАВА 7. ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇХ СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ.....223

7.1. Фінансовий звіт (Баланс) підприємства.....223

7.2. Звіт про фінансові результати.....227

7.3. Звіт про рух грошових коштів.....228

7.4. Звіт про власний капітал.....230

7.5. Примітки до річної фінансової звітності.....	231
Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи.....	232
ГЛАВА 8. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ.....	241
8.1. Організація і методологія розробки міжнародних стандартів.....	241
8.2. Розповсюдження міжнародних стандартів фінансової звітності в інших країнах.....	252
8.3. Система бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні.....	255
8.4. Питання до роздумів і дискусій.....	265
Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи.....	269
ДОДАТКИ.....	282

ПЕРЕДМОВА

Бухгалтерський облік діяльності підприємств є і надалі залишатиметься однією з найважливіших функцій управління, котра формує необхідну для його ефективності і досягнення поставлених цілей інформацію. Чинним галузевим стандартом вищої освіти «Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра» за спеціальностями напряму 0501 – «Економіка і підприємництво», спеціальність 6.050100 «Облік і аудит», – передбачено навчальний курс за дисципліною «Бухгалтерський облік».

Викладання вказаної дисципліни та її вивчення студентами гальмується через відсутність достатньої кількості навчальної літератури і, передусім, – достатньої кількості навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів. Видання навчального посібника з авторським баченням теоретичних засад і концепції обліку та звітності в Україні надасть студентам більше можливостей якомога краще опанувати знаннями з теорії, методології бухгалтерського обліку, його організації та звітності, а також набути навичок застосування діючих законодавчих і нормативних чинників, які регулюють облікову сферу діяльності суб'єктів господарювання. Така цільова спрямованість посібника сприяє формуванню необхідних знань у майбутніх

фахівців з бухгалтерського обліку.

У навчальний посібнику викладено нормативно-правове забезпечення, організаційно-теоретичні, методологічні основи бухгалтерського обліку на підприємствах, а також розглянуто основи формування бухгалтерської звітності господарюючих суб'єктів.

Порушена авторами проблематика та шляхи її вирішення роблять навчальний посібник корисним не лише для студентів і викладачів курсу «Бухгалтерський облік», але також для використання його у викладацькій роботі та практичній діяльності у сфері бухгалтерського обліку. Книга викличе фаховий інтерес у науковців і викладачів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, ревізорів, податківців, інших державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, котрі опікуються питаннями обліку, економічного контролю та управління діяльністю промислових підприємств й інших господарюючих суб'єктів.

З обов'язковим урахуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, плану рахунків, а також із посиланням на діючі законодавчі та нормативні чинники у навчальному посібнику систематизовано за окремими розділами у тематичному їх розрізі нормативно-правові засади обліку і звітності в Україні, теоретичні основи бухгалтерського обліку з висвітленням місця обліку у системі наукових знань, основи його методології, організації та формування бухгалтерської (фінансової) звітності.

Викладений у доступній для сприйняття та вивчення формі теоретичний матеріал з обліку основних господарських процесів на підприємствах України ілюстровано узагальнюючими прикладами та окремими схемами бухгалтерських проведення.

Навчальний посібник комплексно висвітлює передбачені навчальним планом теоретичні розділи, питання практики і самостійної роботи студентів з курсу “ Бухгалтерський облік” та дає змогу сформуванню у читача ґрунтовні засади для набуття цілісної системи знань стосовно концепції бухгалтерського обліку та звітності на вітчизняних підприємствах різних

галузей економіки.

При підготовці посібника з вдячністю використані теоретичні надбання закордонних і вітчизняних учених, а також елементи навчального та методичного забезпечення курсу (Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Кужельний М.В., Кузьмінський Ю.А., Лишиленко А.В., Лінник В.Г., Малюга Н.М., Соколов Я.В., Швець В.Г. та ін.).

Всебічний розгляд висвітленого у навчальному посібнику матеріалу вказує на кропітку працю колективу авторів у складі:

Заг. редакція, передмова – докт. екон. наук, проф. В.Ф. Максимова;

глава 1 – докт. екон. наук, проф. В.Ф. Максимова, канд. екон. наук Шаровська Т.С.; глава 2 – докт. екон. наук, проф. В.Ф. Максимова, канд. екон. наук Артюх О.В., глава 3 – канд. екон. наук Москалюк Г.О., Король К.В.;

глава 4 – канд. екон. наук Артюх О.В., Грищук Р.І.; глава 5 – канд. екон. наук, доц. Белінська О.В., Самострол С.В.; глава 6 – канд. екон. наук, доц. Кузіна Р.В., Сагарьова Д.О.; глава 7 – канд. екон. наук, доц. Кузіна Р.В., Єніна О.В.; глава 8 – канд. екон. наук, доц. Сиротенко Н.А.

Колектив авторів цілком об'єктивно відноситься до результатів своєї праці. Всебічний розгляд висвітленого у навчальному посібнику матеріалу вказує на наявність окремих аспектів, котрі потребують подальшого опрацювання. Так, з нашої точки зору, доцільним може бути більш розширений розгляд законодавчих і нормативних основ за рахунок детального висвітлення правових засад організації обліку та звітності в Україні. Окрім того, більш сучасними та такими, що підвищують рівень активності й зацікавленості студентів у вивченні навчального матеріалу можуть стати, окрім питань для самоконтролю знань, тестових і ситуаційних завдань, ще й кросворди, ребуси, теоретичні лабіринти тощо. Означене передбачається врахувати у подальшій роботі і розглядається нами не лише як напрями удосконалення змісту посібника безпосередньо авторським колективом, але також як напрями активізації творчості студентів шляхом залучення їх до виконання індивідуальних, самостійних робіт, написання

рефератів, створення теоретичних лабіринтів, графічних тестів тощо.

Після вивчення даного матеріалу студент здатен:

уміння

- володіти знаннями з теоретичних засад бухгалтерського обліку;
- знати історичні аспекти розвитку обліку у різних країнах;
- розрізняти види господарського обліку;
- використовувати методологічні прийоми під час проведення наукових досліджень з бухгалтерського обліку;
- знати особливості правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні, стислий зміст найбільш важливих законодавчих документів, що регулюють ведення обліку та порядок складання звітності;
- розрізняти особливості організації системи обліку в Україні та в інших країнах, які застосовують міжнародні стандарти;
- критично оцінювати існуючу систему правового регулювання бухгалтерського обліку та перспективи розвитку національної системи обліку;

навички

- уміти застосувати основні положення законодавства України щодо при веденні бухгалтерського обліку та складанні і поданні фінансової звітності зацікавленим користувачам;
- уміти застосувати принципи та загально прийняті вимоги, що висуваються до бухгалтерського обліку під час фіксації фактів господарської діяльності;

компетенції

- знати зміст і значення бухгалтерського обліку як науки;
- знати основні законодавчі документи, що регулюють загальні принципи організації обліку та складання звітності в Україні.

Ключові слова: господарський облік, господарська діяльність, обліково-аналітична інформація, бухгалтерський облік, бухгалтерія, історія, принципи, вимоги, види обліку, теоретичні основи обліку, методологія обліку, облікова методика; державне регулювання обліку і звітності, законодавче регулювання обліку і звітності, правове регулювання обліку і звітності, нормативне регулювання обліку і звітності, міжнародні стандарти фінансової звітності, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

ГЛАВА 4.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Теоретичні та методологічні засади облікової політики

4.2. Основи організації облікової політики на підприємстві

4.3. Зміни облікової політики та їх відображення у фінансовій звітності

4.1. Теоретичні та методологічні засади облікової політики

Облік є однією із функцій управління, оскільки він забезпечує достовірною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, зовнішніх та внутрішніх користувачів. Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку розпочинається на підприємстві з формування його облікової політики.

У практиці обліку багатьох держав світу термін «облікова політика» застосовується тривалий час і визначається як сукупність способів ведення обліку підприємством. В Україні можливість його використання з'явилась із введенням у 1993 році Положення про організацію бухгалтерського обліку і

звітності, яким передбачалося, що підприємства можуть самостійно встановлювати форму обліку, визначати методи його ведення, розробляти систему внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності й контролю тощо.

У вітчизняній практиці термін «облікова політика» з'явився на початку 90-х років ХХ століття, а набув офіційного статусу з прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р.

Найбільш ґрунтовно проблеми формування облікової політики розглянуті у працях Ф.Ф. Бутинця, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, В.Г. Швеця та інших учених.

На сучасному етапі розвитку теоретичних основ облікової науки в економічній літературі зустрічаються різні визначення поняття «облікова політика». Так, професор М.Т. Білуха тлумачить облікову політику як спосіб ведення облікового процесу [1, с. 499].

Професор Ф.Ф. Бутинець відзначає, що облікова політика – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя. В широкому розумінні її можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку) [3, с. 51].

На думку П.С. Безруких: «Облікова політика являє собою вибір підприємством конкретних методик, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з встановлених правил і особливостей діяльності (організаційних, технологічних, чисельності і кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення бухгалтерії)» [4, с. 438].

Найбільш детально розкривається сутність поняття «облікова політика» у працях науковців, які визначають облікову політику як сукупність облікових принципів, методів, процедур та заходів для

забезпечення якісного, безперервного проходження інформації від етапу первинного спостереження до узагальнюючого – складання звітності [18].

За вимогами міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 8 облікова політика – це певні принципи, основи, домовленості, правила та тактика, що застосовуються підприємством для складання та подання фінансових звітів [11].

Згідно нормам Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності [9].

Отже, сутність облікової політики визначається через її складові, які реалізуються на різних рівнях регуляції облікової політики – це **принципи, методи, процедури**.

Принципи бухгалтерського обліку – це базові концепції, які покладені в основу відображення в бухгалтерському обліку та звітності господарської діяльності суб'єкта підприємництва, його активів, доходів, витрат, фінансових результатів, що визначені законодавством.

Відповідно до норм Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та П(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» облікова політика має ґрунтуватися на таких принципах, як:

- **обачність** – застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- **повне висвітлення** – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- **автономність** – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

- **послідовність** – постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- **безперервність** – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;

- **нарахування та відповідність доходів і витрат** – для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

- **превалювання сутності над формою** – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- **історична (фактична) собівартість** – пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- **єдиний грошовий вимірник** – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці;

- **періодичність** – можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності.

До вимог, яких також слід дотримуватись при формуванні облікової політики, можна віднести такі, як:

- законність (обрані методичні прийоми, способи та процедури ведення бухгалтерського обліку не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним документам з обліку);

- адекватність (облікова політика підприємства повинна відповідати особливостям умов його діяльності);

- єдність (облікова політика має бути єдиною для господарюючого суб'єкта незалежно від кількості його підрозділів, філій або дочірніх підприємств) [10, с. 3].

Складові методу бухгалтерського обліку унаочнені на рис 4.1.

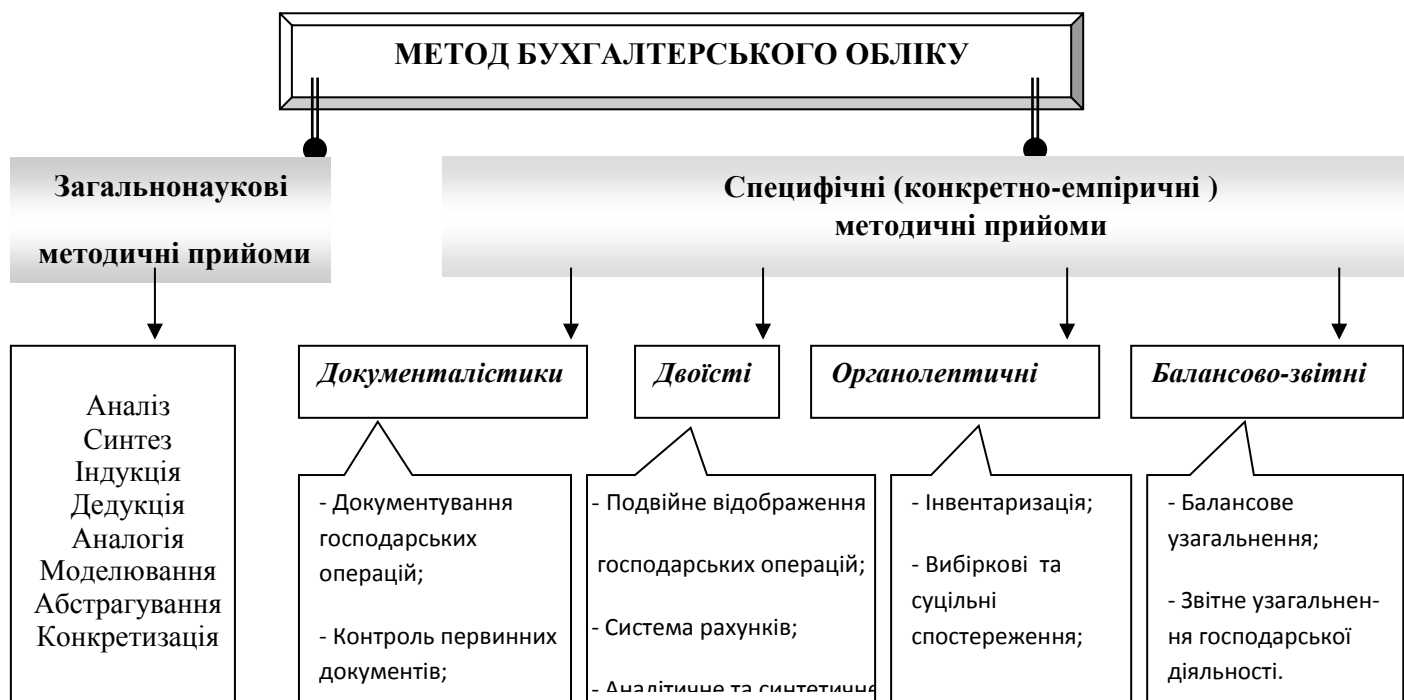

Рис. 4.1. Складові методу бухгалтерського обліку

З теорії бухгалтерського обліку відомо, що метод бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів для відображення об'єктів обліку з метою обчислення показників, необхідних для управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання.

Методи і процедури бухгалтерського обліку як елементи облікової політики формуються на підставі загальних принципів та інших вимог бухгалтерського обліку. На кожній стадії облікового процесу для розкриття предмету бухгалтерського обліку застосовуються особливі облікові методи (таблиця 4.1).

Таблиця 4.1

Особливість застосування
методів обліку на різних стадіях облікового процесу

Стадії облікового процесу	Метод бухгалтерського обліку	
	Методичні способи	Методичні прийоми
1 Спостереження (контроль)	Хронологічне і систематичне спостереження	1 Документування
		2 Інвентаризація
2 Вимірювання	Вимір господарських засобів і процесів	3 Оцінка
		4 Калькуляція
3 Реєстрація	Реєстрація і класифікація облікових даних	5 Рахунки
4 Групування		6 Подвійний запис
5 Узагальнення	Узагальнення облікової інформації	7 Бухгалтерський баланс
		8 Фінансова звітність

У результаті комплексного застосування способів і прийомів бухгалтерського обліку, які визначають методологію обліку, і забезпечується безперервне, суцільне і документально обґрунтоване віддзеркалення в обліку об'єктів, майна і джерел формування.

Методи ведення обліку, способи і прийоми, які дають можливість здійснювати оцінку ресурсів, ведення рахунків синтетичного і аналітичного обліку, порядок нарахування амортизації, визначення об'єму реалізації, доходів, витрат, фінансових результатів тощо, регламентуються на рівні держави двома підходами:

- перший допускає лише єдино можливий варіант;
- другий передбачає альтернативи. В цьому випадку облікова політика на рівні підприємства повинна включати обґрунтування і вибір альтернативних варіантів, оптимальних для цього підприємства.

Процедура, як складова облікової політики, пов'язана з технологією обробки даних та з організацією бухгалтерського обліку.

Однак, з точки зору розкриття сутності облікової політики поняття «процедура» не визначено вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [9] та іншими нормативними актами з ведення бухгалтерського обліку.

Можна погодитися з позицією окремих фахівців з обліку, які вважають за доцільне до облікових процедур відносити форму бухгалтерського обліку, порядок заповнення і підписання первинних документів, правила документообігу, технічні аспекти обробки облікової інформації тощо [10, с. 16]. У цьому аспекті процедури бухгалтерського обліку можуть визначатися за схемою (рис. 4.2):

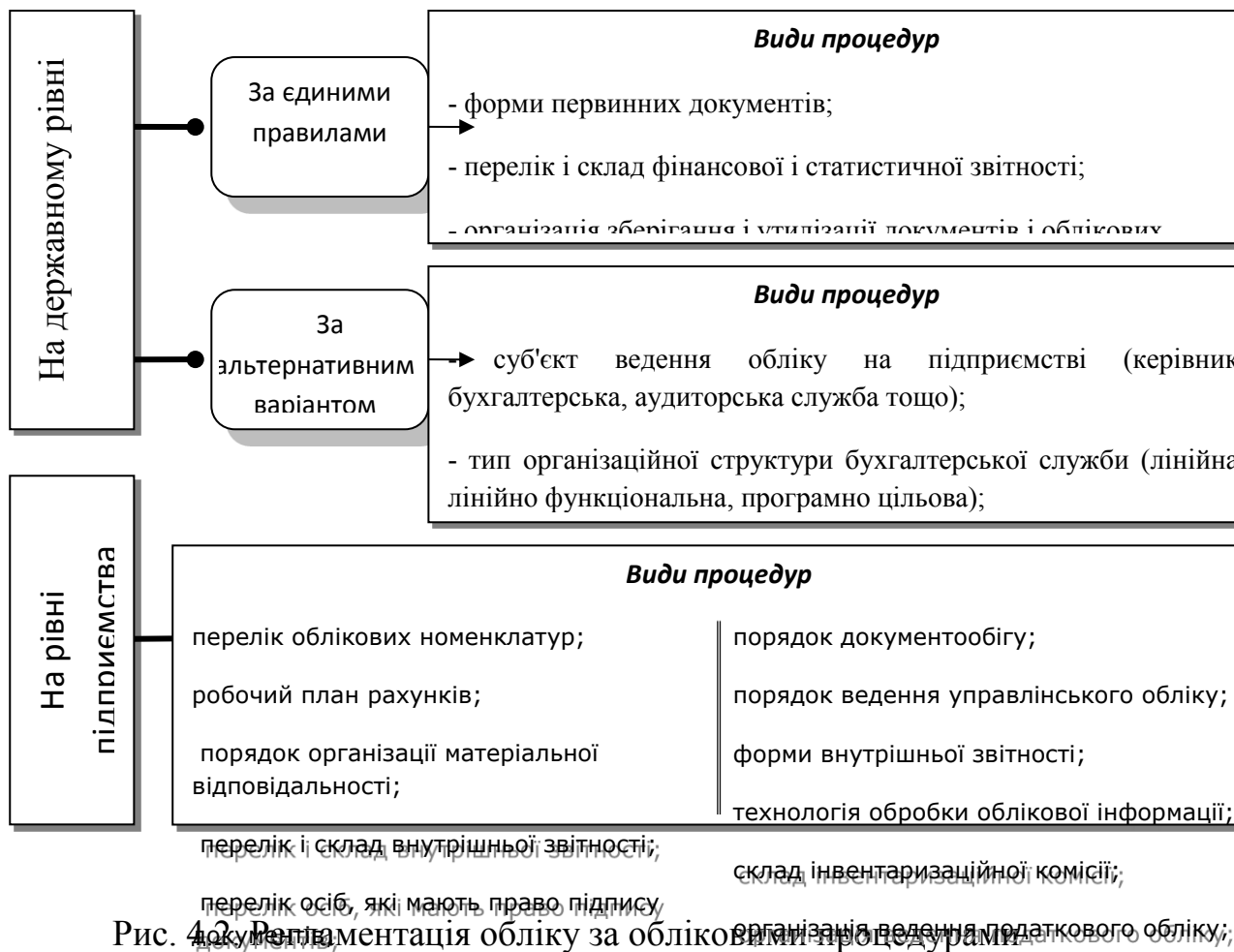

Рис. 4.2. Регламентация обліку за обліковими процедурами

Отже, методологічне керівництво системою бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється державою, яка визначає нормативні документи, що містять конкретні рекомендації, перелік правил окремих методик і процедур бухгалтерського обліку. Однак офіційна система не встановлює спосіб ведення бухгалтерського обліку, тому при формуванні облікової політики підприємство самостійно розробляє відповідний спосіб на підставі теоретичних засад, визначених державою. У цьому контексті доцільно розглядати облікову політику у двох рівнях:

- на макрорівні, як політику державних органів щодо методології бухгалтерського обліку;
- на мікрорівні, як політику бізнес-середовища конкретного підприємства з метою забезпечення надійності фінансової звітності (рис. 1.3).

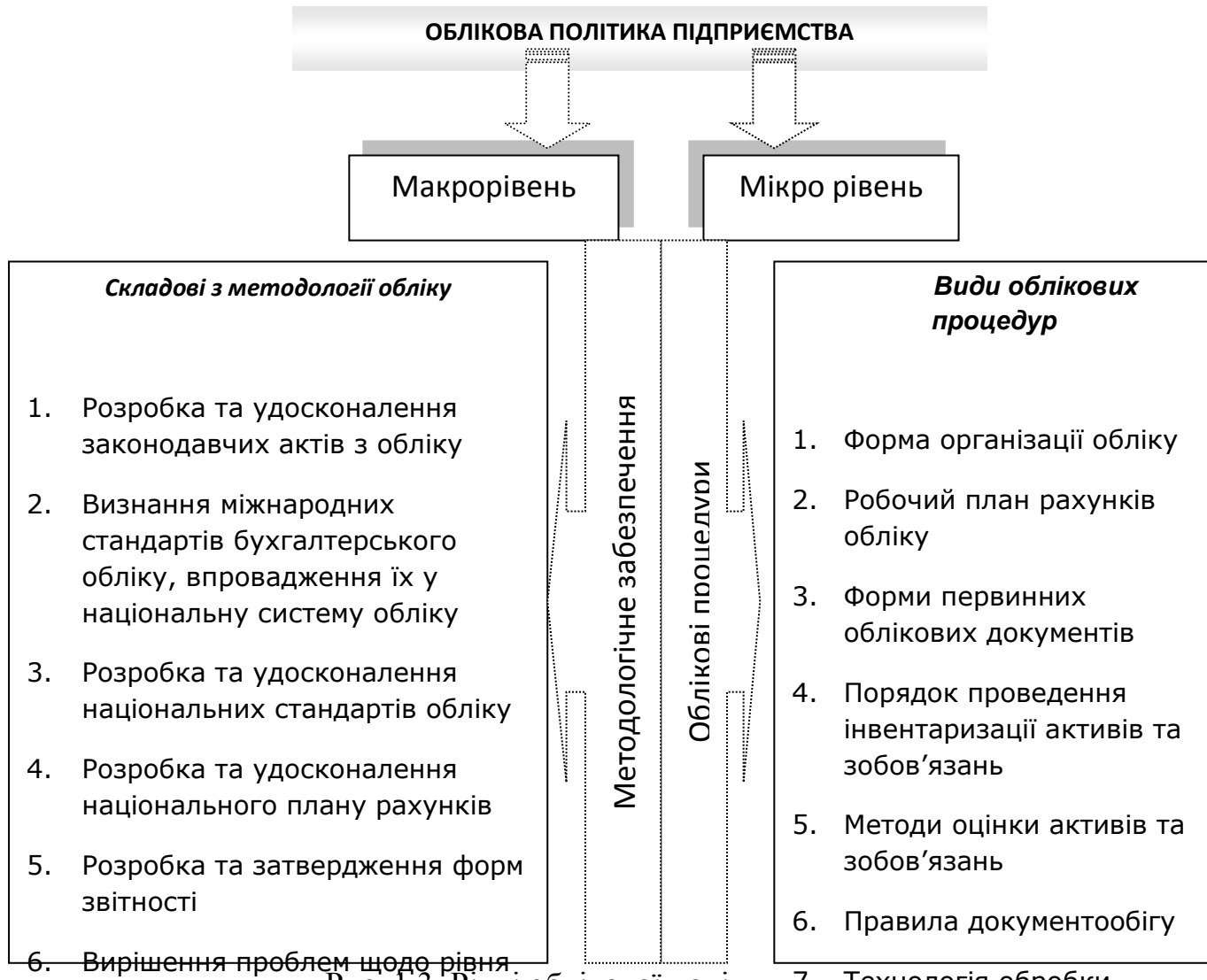

Рис. 1.3. Рівні облікової політики

Отже, облікова політика визначається на основі законодавчих актів з правових документів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності, та містить в собі обов'язковий набір облікових процедур, завдяки яким можливе досліджень з обліку поєднання вимог держави і власних потреб підприємства організації ведення обліку. Але вибір облікової політики залежить цілком від особливостей діяльності кожного конкретного підприємства.

Обов'язковою умовою ефективного формування облікової політики є мета, ради реалізації якої вона здійснюється. Наявність цілей є надзвичайно важливою властивістю управління. Облікову політику можна трактувати, з одного боку, як процес вибору певних варіантів, а з іншого, як інструмент упорядкування, регламентації облікових прийомів і методів. Вибір тих або інших форм і методів ведення обліку наводить до того, що одні і ті ж факти господарського життя на різних підприємствах можуть інтерпретуватися в бухгалтерському обліку по-різному і, відповідно, по-різному впливати на балансові статті.

Тобто за допомогою облікової політики можна регулювати розмір балансових статей, впливати на показники фінансового стану і навіть оптимізувати оподаткування, іншими словами – ефективно управляти фінансовим станом підприємства, вибираючи ті альтернативи, які дають можливість, з одного боку, з максимальною мірою достовірності відображувати в обліку факти господарської діяльності, а з іншого – впливати на показники фінансового стану. Недостатнє розуміння цього суб'єктами господарювання є одним з істотних чинників низької ефективності формування облікової політики в практиці ведення обліку вітчизняних підприємств.

Таким чином, головною метою формування облікової політики має бути здобуття максимального сумарного ефекту від діяльності підприємств. Визначення мети облікової політики також повинне включати пріоритети, стратегічні, тактичні і оперативні цілі діяльності підприємств. Під час формування мети облікової політики необхідно враховувати фінансову, інвестиційну, амортизаційну політику конкретного підприємства.

Мета будь-якої діяльності досягається шляхом постановки і вирішення певних завдань. Основні завдання облікової політики з урахуванням фінансових, управлінських і податкових функцій облікової системи наведені у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Основні завдання облікової політики

За видами обліку	Зміст завдань облікової політики	Мета вирішення завдань
1	2	3
Фінансовий облік	Забезпечення дотримання єдиних вимог формування фінансової звітності	Оптимізація бізнесу
Управлінський облік	Формування раціональної системи інформаційного забезпечення	Ухвалення управлінських рішень
Податковий облік	Забезпечення дотримання єдиних вимог формування податкової звітності	Оптимізація оподаткування

Для організації процесу формування облікової політики необхідно унаочнити складові облікової політики. Більшість науковців підкреслюють, що облікова політика, як інструмент управління обліком охоплює теорію, методологію, технологію, організацію обліку [12, с. 30].

Складові облікової політики наведені у таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Складові облікової політики

Складові облікової політики	Зміст складових облікової політики
1	2
Теорія облікової політики	Включає: - принципи обліку; - наукові положення; - конструювання інформаційної системи; - визначення методів збору і обробки даних тощо.
Методологія обліку	Передбачає правила: - здобуття первинних даних; - оцінки ресурсів; - ведення рахунків; - обліку ремонтів необоротних активів та нарахування амортизації; - визначення об'єму доходів, фінансових результатів тощо.
Технологія обробки даних	Включає: - план рахунків;

	<ul style="list-style-type: none"> - форми обліку; - послідовність проходження документів; - організацію внутрішнього контролю;
	<ul style="list-style-type: none"> - порядок ведення реєстрів, облікових відомостей і таблиць; - проведення інвентаризації; - складання звітів тощо.
Організація обліку	<p>Передбачає визначення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - структури бухгалтерії та розробки робочих інструкцій для працівників бухгалтерії; - системи обробки даних; - графіків документообігу; - внутрішніх стандартів, комунікаційні зв'язки бухгалтерії з іншими відділами і службами тощо.

Правильний вибір облікової політики забезпечує реалізацію на підприємстві в повному обсязі всіх своїх функцій обліково-аналітичною системою. За рахунок забезпечення менеджменту своєчасною релевантною інформацією, приймають виважені управлінські рішення, що дає змогу ефективно пристосовуватись підприємству як до швидких змін навколишнього середовища, так і оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в середині виробничої системи, знижувати можливі ризики, а також посилювати свої позиції в конкурентній боротьбі.

Від облікової політики може залежати безпосередньо і прибутковість підприємства. Вибір способу і форми ведення бухгалтерського обліку забезпечує оптимізацію витрат і як наслідок – впливає на результативність господарської діяльності.

Таким чином, облікова політика – це обрана підприємством, з урахуванням встановлених норм та особливостей, методологія бухгалтерського обліку, яка спрямована на досягнення його цілей і завдань та використовується з метою забезпечення надійності фінансової звітності та якісної системи управління.

Реалізація продуманої облікової політики суб'єктом господарювання дає змогу забезпечувати користувачів у повному обсязі необхідною обліково-

аналітичною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства.

4.2. Основи організації облікової політики на підприємстві

Формування облікової політики – процес складний, що вимагає від керівника підприємства та головного бухгалтера професійних знань, здатності прогнозувати діяльність підприємства та своєчасно приймати управлінські рішення. Тому визначення особливостей господарювання та факторів впливу на облікову політику є важливим у напрямі удосконалення організації бухгалтерського обліку на торговельних та виробничих підприємствах, які забезпечують сталий розвиток країни.

Формуючи облікову політику підприємство повинно вибирати такі принципи, методи та процедури обліку, які дозволяють достовірно відобразити фінансовий стан і результати діяльності та забезпечити зіставність фінансових звітів. Звідси головне призначення облікової політики – встановити найбільш вірогідні для конкретного підприємства методи обліку та на їх підставі скласти фінансову звітність, що відповідатиме якісним характеристикам національних стандартів.

Оскільки більшість принципів, методів та процедур складання та подання фінансової звітності передбачено національними стандартами бухгалтерського обліку як безальтернативний варіант, то їх відображення у обліковій політиці не обов'язкове. Вони будуть діяти як безумовний варіант, тому що у нормативних документах передбачено єдиний підхід. А коли нормативно-правові акти пропонують декілька варіантів методів обліку або принципів оцінки, тоді підприємство самостійно робить вибір та визначає облікову політику [22, с. 143].

При формуванні облікової політики одним із головних завдань є зосередження уваги на виділенні тих факторів, які суттєво впливають на функціонування господарчої системи. Для точнішого виявлення ролі окремих факторів їх згруповують за відповідними ознаками. Класифікація

має суттєве значення, вона значною мірою визначає методологію, обсяг і зміст облікової політики. Головним при визначенні класифікаційних ознак є взаємодія факторів таких загальних ознак як зовнішнє та внутрішнє середовище (рис. 4.4).

Серед факторів, що впливають на формування облікової політики, найсуттєвішим являється приналежність до галузі економіки або виду діяльності. Від того, до якої галузі чи виду діяльності відноситься конкретне підприємство залежить порядок обліку деяких об'єктів, система податкового та бухгалтерського фінансового обліку.

Формування облікової політики, як правило, проходить кілька етапів. На першому етапі встановлюють предмет облікової політики для конкретного підприємства відповідно до сукупності об'єктів бухгалтерського обліку (фактів господарської діяльності).

Рис. 4.4. Взаємодія факторів впливу на облікову політику за загальними ознаками

На наступному етапі, залежно від складу об'єктів обліку, визначаються конкретні умови, явища і процеси, які впливають на розробку облікової політики.

Третій етап передбачає аналіз загальновизнаних припущень у побудові облікової політики з погляду виявленої на минулому етапі сукупності факторів; при їхній адекватності ці припущення закладаються в основу облікової політики.

Четвертий етап полягає у відборі потенційно придатних для використання підприємством способів ведення бухгалтерського обліку; відбір ведеться зі всього розмаїття теоретично можливих способів, відповідно до прийнятих на минулому етапі припущень і виявлених на другому етапі факторів вибору.

Наступний етап полягає безпосередньо у виборі способів ведення обліку для даного підприємства; вибір здійснюється за допомогою перевірки кожного способу, який було обрано на минулому етапі системою відповідних критеріїв.

На останньому етапі обрана облікова політика дістає відповідне оформлення, щоб відповідати формальним вимогам.

На підприємстві формалізація облікової політики впроваджується через наказ про облікову політику, який після його затвердження набуває статусу юридичного документа. Наказ про облікову політику є основним внутрішнім документом, яким регулюється організація облікової політики на підприємстві та є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства.

Чинним законодавством не визначено кількість наказів, на основі яких формується облікова політика і організовується бухгалтерський облік на

підприємстві. Тому на великих підприємствах можуть видаватися декілька наказів, один з яких встановлює принципи формування облікової політики, а інший – порядок організації бухгалтерського обліку.

Складаючи наказ (розпорядження), слід виходити з того, що в ньому необхідно відображати лише принципи, методи і процедури обліку, право вибору серед яких запропоноване нормами бухгалтерських стандартів. Якщо ж їх чітко прописано в П(С)БО (тобто права вибору в підприємства немає), то й відображати їх в обліковій політиці немає потреби. Так, у наказі про облікову політику немає сенсу вказувати, що запаси в обліку відображають за первісною вартістю. Ця імперативна норма, встановлена п. 8 П(С)БО 9 «Запаси» [17], у будь-якому разі має дотримуватися підприємством. Водночас П(С)БО 9 дає право вибрати метод оцінки вибуття запасів. Саме цей вибір і потрібно закріпити в наказі про облікову політику.

Від правильного розроблення наказу (розпорядження, положення) про облікову політику підприємства залежить не лише об'єктивне висвітлення інформації у фінансовій звітності, але і аналіз діяльності підприємства загалом, прийняття рішень в організації роботи підприємства тощо.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або посадової особи відповідно до установчих документів. Розробка облікової політики, як правило, покладається на головного бухгалтера. Але ліпше, коли братиме участь у розробці такого документа буде створена підприємством комісія, до складу якої будуть включатися засновники, головний бухгалтер, економіст, технолог, внутрішній аудитор тощо. Це дасть змогу зробити правильний (об'єктивний) вибір інструментарію облікової політики.

Вдало обрана облікова політика позитивно впливає на діяльність підприємства в цілому, на ефективність його управління, на стратегію розвитку підприємства на тривалу перспективу.

Однак необхідно зауважити, що на сучасному етапі керівництво підприємств не надає належної уваги процесу формування облікової

політики. У цьому контексті можна виділити основні недоліки діяльності суб'єктів підприємництва:

- простежується формальний та необґрунтований підхід при складанні наказу про облікову політику;
- в наказі допускається повторення окремих пунктів законодавчих та інших нормативних документів;
- не враховуються внесені зміни та доповнення до діючих національних стандартів бухгалтерського обліку в тексті наказу про облікову політику;
- допускається не структурований зміст наказу про облікову політику (деякі питання організації обліку окремих об'єктів наводяться не в повному обсязі або зовсім не висвітлені);
- не розробляється облікова політика щодо організації обліку, а саме: не наводиться в ній або додатках до неї робочий план рахунків, графік документообігу, перелік облікових реєстрів, що застосовуються на підприємстві тощо;
- не розробляється облікова політика щодо управлінського та податкового обліку.

При розробці облікової політики суб'єкти господарювання зобов'язані враховувати взаємозв'язок та особливі інформаційні трансформації всіх складових системи обліку. З цього приводу можна запропонувати для впровадження на підприємствах уніфіковану (трансформаційну) модель облікової політики, яка наведена в таблицях 4.4, 4.5.

Таблиця

4.4

Модель облікової політики суб'єктів господарювання
(організаційний аспект)

№ з/п	Характеристики	Критерії	
		Загальні положення	Організаційна складова

			Бухгалтерського обліку (фінансового та управлінського)	Податкового обліку
1	2	3	4	5
1	Організаційно-правова форма промислового підприємства. Види діяльності (основні та додаткові) відповідно до статуту. Загальна чисельність працюючих.	+		
2	Форма організації обліку.		+	+
3	Форма організаційної побудови фінансової служби. Права й обов'язки працівників бухгалтерії (додаток – посадові інструкції).		+	
4	Чинна нормативна база ведення обліку промислового підприємства.		+	+
5	Робочий план рахунків (додатки – таблиця рахунків бухгалтерського обліку, які повинні використовуватися на підприємстві).		+	–
6	Форма обліку (додатки – примірники форм облікових реєстрів, прийнятих до використання з відповідним рівнем аналітичності).		+	+
7	Форми первинних документів (додаток – зразки форм, заповнені згідно з вимогами законодавства).		+	
8	Графік документообігу (додаток – зведені графіки руху документів, сформовані за напрямками обліку).		+	+
9	Форми звітності (додатки – зразки форм бухгалтерської звітності з інструкціями щодо їх заповнення).		+	+
10	Графік складання та подання звітності (додаток – графік руху носіїв облікової інформації підсумкового етапу обліку із зазначенням відповідальних осіб).		+	+
11	Порядок ведення архіву промислового підприємства.		+	
12	Перелік посадових осіб, які мають право на отримання, зберігання та видачу товарно-матеріальних цінностей.		+	–
13	План заходів щодо проведення інвентаризації (додаток — склад комісії, графік проведення інвентаризації тощо).		+	–

Таблиця 1.5

Модель облікової політики суб'єктів господарювання
(методичний аспект)

№ з/п	Характеристики	Методичні основи	
		Бухгалтерського обліку	Податкового обліку
1	2	3	4
1	Облік необоротних активів, у тому числі:		
	Облік основних засобів та інших необоротних матеріальних активів через:		
	визнання основних засобів та інших необоротних матеріальних активів;	→*	+
	класифікацію основних засобів та інших необоротних матеріальних активів;	+	←
	оцінки основних засобів та інших необоротних матеріальних активів (у тому числі, для визначення бази нарахування амортизації);	→	+
	переоцінки основних засобів та інших необоротних матеріальних активів;	+	←
	поліпшення основних засобів та інших необоротних матеріальних активів;	↔*	
	встановлення строку корисного використання об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, вибір методів амортизації.	+	←
	Облік нематеріальних активів через:		
	визнання нематеріальних активів;	→	+
	класифікацію нематеріальних активів;	+	←
	оцінки нематеріальних активів (у тому числі, для визначення бази нарахування амортизації);	→	+
	переоцінки нематеріальних активів;	+	←
2	поліпшення нематеріальних активів;	↔	
	- встановлення строку корисного використання нематеріальних активів, вибір методів амортизації.	+	←
	Облік запасів		
	- визнання запасів;	→	+
	- методи оцінки запасів (у тому числі, при вибутті)	↔	
3	- облік транспортно-заготівельних витрат за кожним видом запасів вести з відкриттям окремого субрахунку (без відкриття окремого субрахунку з включенням їх до вартості запасів) з подальшим розподілом витрат після використання запасів кожного виду	+	-
	Облік витрат		
	- визнання та оцінка витрат	→	+
	- класифікація витрат	+	+
	- затвердити повний перелік та склад статей калькулювання продукції, робіт, послуг (додаток за кожним видом).	+	-
	- затвердити повний перелік та склад змінних та постійних загально виробничих витрат (додаток). Застосовувати за базу розподілу загально виробничих витрат прями матеріальні витрати (години праці, заробітну плату, обсяги діяльності тощо).	+	-
	- облік за операціями особливого виду, які властиві діяльності підприємства із застосуванням методики, що наводиться у додатку.	+	+

4	Облік доходів		
	- визнання та оцінка доходів	→	+
	- класифікація доходів	+	+
	- облік за операціями особливого виду, які властиві діяльності підприємства із застосуванням методики, що наводиться у додатку.	+	+
5	Суттєвість об'єктів обліку		
	Суттєвість об'єктів обліку (активів, зобов'язань, власного капіталу, окремих видів доходів і витрат підприємства визначається виходячи з співставлення їх вартості на кінець звітного року з аналогічними об'єктами на активному ринку продукції (товарів, робіт, послуг).	↔	

* **Примітка:** →, ↔ векторна адаптованість методичного забезпечення бухгалтерського (фінансового і управлінського) та податкового обліку.

4.3. Зміни облікової політики та їх відображення у фінансовій звітності

За вимогами П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [15] один із основоположних принципів підготовки фінансової звітності – принцип послідовності – передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної ним облікової політики. За допомогою цього принципу досягається відповідність фінансової звітності такій якісній характеристиці, як порівнянність, що в подальшому дає можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди для встановлення тенденцій у його фінансовому стані, фінансових результатах діяльності та грошових потоках. Передумовою порівнянності є подання відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику та її зміни.

За нормами ст. 4 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [9] підприємство може змінити облікову політику тільки у виключних випадках, прямо встановлених національними стандартами. Причому перегляд облікової політики має бути обґрунтований, а усі зміни розкрито у фінансовій звітності.

Випадки, коли може бути внесено зміни до облікової політики, наведено в п. 9 П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах» [16], а саме при:

- зміні статутних вимог;
- зміні вимог Міністерства Фінансів України.

Перегляд окремих положень облікової політики можливий також за наявності впевненості підприємства в тому, що такі зміни забезпечать більш достовірне відображення подій або господарських операцій у його фінансовій звітності. Одночасно з цим п. 10 П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах» [16] наводить перелік випадків, які не можуть розцінюватися як зміни облікової політики. Так, зміною облікової політики не вважається встановлення облікової політики для подій або операцій, які:

- відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій;
- не відбувалися раніше.

За загальним правилом облікова політика застосовується підприємством до подій та операцій з моменту їх виникнення. Виняток становлять ситуації, коли при внесенні змін до облікової політики неможливо визначити достовірно суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року. При такому розвитку подій облікова політика поширюється тільки на події та операції, які відбуваються після дати зміни облікової політики. Теоретично такою датою може бути будь-яка, вибрана підприємством. Однак з практичної точки зору найбільш прийнятним є 1 січня (початок фінансового року), оскільки коригування облікової політики з початку нового звітного року забезпечить послідовність облікового процесу протягом цього періоду та більшу порівнянність показників фінансової звітності.

Доповнювати ж облікову політику підприємства можуть у будь-який час, а не тільки з початку нового календарного року. Наприклад, якщо підприємство починає діяльність, якою не займалося раніше, то внести

поправки до облікової політики у вигляді опису принципів та методів відображення фактів господарського життя, відмінних за суттю від тих, що мали місце раніше, або таких, що виникли вперше, воно має право з такого моменту. Будь-яких коригувань фінансової звітності за минулі періоди це не потребує, оскільки ця подія не є зміною облікової політики.

Зміни та доповнення облікової політики оформляються в тому ж порядку, що і вже прийнята підприємством облікова політика – відповідним розпорядчим документом – наказом (розпорядженням), яким, власне, і коригується базовий наказ (розпорядження) про облікову політику підприємства. У ситуації, коли внесені до облікової політики зміни за обсягом охоплюють більшу частину тексту або суттєво впливають на її зміст, рекомендується розпорядчий документ про облікову політику підприємства повністю викласти в новій редакції.

Вплив зміни облікової політики на події та операції минулих періодів правила п. 12 П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах» [16] вимагають відобразити у фінансовій звітності шляхом:

- коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року;
- повторного подання порівняльної інформації за попередні звітні періоди.

У міжнародній практиці такий механізм визначено як ретроспективний метод коригування фінансової звітності. При цьому ретроспективне відображення змін полягає в застосуванні новообраної облікової політики до подій та операцій так, неначе така нова облікова політика застосовувалася завжди, а не з моменту її встановлення. Тобто коригування впливає на показники не тільки поточного та майбутніх періодів, а й на показники попередніх звітних періодів.

У випадку, коли суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року достовірно визначити неможливо, здійснюється перспективне відображення змін облікової політики, що полягає в поширенні

впливу облікової політики на події та операції, які відбуваються після дати зміни облікової політики. При цьому не здійснюється жодних коригувань показників минулих звітних періодів - ані щодо сальдо нерозподіленого прибутку на початок періоду, ані щодо відображеної в звітності суми чистого прибутку (або збитку), оскільки існуючі залишки на початок звітного року в цьому випадку не перераховуються, а порівняльна інформація повторно не подається.

У цьому контексті норми п. 22 П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах» [16] зобов'язує у примітках до фінансових звітів розкривати:

- обґрунтування неможливості достовірного визначення суми коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року;
- недоцільність перерахунку порівняльної інформації про попередні звітні періоди.

Водночас, часто на практиці важко розмежувати перегляд облікової політики та зміни облікових оцінок. За таких обставин прийнята зміна розглядається як зміна облікових оцінок.

Під обліковою оцінкою за правилами П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах» [16] розуміється попередня оцінка, що використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.

Виходячи з визначення терміна «облікова політика» можна стверджувати, що облікова оцінка є невід'ємною складовою облікової політики підприємства та забезпеченням достовірності фінансової звітності. Проте порядок відображення у фінансовій звітності підприємства змін в облікових оцінках відрізняється від порядку коригування звітності у зв'язку з переглядом облікової політики.

Наслідки зміни облікових оцінок показують у фінансовій звітності в періоді, в якому відбулася така зміна, а також у подальших звітних періодах, якщо зміна впливає на ці періоди. Це означає, що перегляд облікових оцінок

не спричинює коригування нерозподіленого прибутку минулих періодів та необхідності повторного подання порівняльної інформації, оскільки стосується поточного та майбутнього періодів, а вплив таких змін відображається відповідно в поточному та подальших звітних періодах.

Отже, зміни в облікових оцінках не спричиняють ретроспективного перерахунку відповідних показників фінансової звітності.

Для правильного відображення у фінансовій звітності впливу змін необхідно чітко встановити, що відбулося:

- перегляд облікової політики;
- зміна облікових оцінок.

Прикладом неоднозначного тлумачення є зміна методу амортизації необоротного активу: як сприймати таку зміну – розцінювати її як зміну облікової політики, чи відносити до сфери зміни облікової оцінки?

У випадку із зміною методу амортизації необоротних активів процедура вибору методу амортизації повністю відповідає визначенню терміну «облікова політика», а самі методи можна розглядати як складову облікової політики.

Отже, всі зміни, що відбуваються в обліковій політиці, потребують ретроспективного виправлення та розкриття у примітках до річної фінансової звітності в описовій формі або прикладанням копії наказу про встановлення і змінення облікової політики.

Контрольні запитання, тести, завдання для самостійної роботи

Контрольні запитання до глави 4

1. Що означає термін «облікова політика»?
2. Визначити мету облікової політики.
3. Розкрити сутність облікової політики.
4. Яких принципів та вимог слід дотримуватись при формуванні облікової політики?
5. Розкрийте сутність методу бухгалтерського обліку.

6. Наведіть загальну характеристику елементів методу бухгалтерського обліку.
7. Охарактеризуйте загальнонаукові методичні прийоми.
8. Охарактеризуйте специфічні (конкретно-емпіричні) методичні прийоми бухгалтерського обліку.
9. Розкрийте сутність облікових процедур.
10. Назвіть види облікових процедур.
11. Як здійснюється регламентація обліку за обліковими процедурами за різними рівнями?
12. Назвіть фактори, що впливають на формування облікової політики.
13. Охарактеризуйте етапи формування облікової політики.
14. Наведіть класифікацію факторів, що впливають на формування за загальними ознаками.
15. Визначити зміст наказу (розпорядження, положення) про облікову політику.
16. Унаочнити модель облікової політики суб'єктів господарювання у методичному аспекті.
17. Унаочнити модель облікової політики суб'єктів господарювання в організаційному аспекті.
18. У яких випадках здійснюються зміни облікової політики?
19. Які нормативні документи регламентують зміни облікової політики та їх відображення у фінансовій звітності?
20. Розкрийте сутність терміну «облікова оцінка» за правилами П(С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах».
21. Назвіть нормативні документи, які регламентують поняття і вимоги стосовно облікової політики в Україні.
22. Яка роль керівника та головного бухгалтера підприємства у формуванні облікової політики підприємства?
23. Чи відображається облікова політика у фінансовій звітності?

24. Як впливає зміна облікової політики на показники фінансової звітності попередніх звітних періодів?

25. Як часто змінюється облікова політика підприємства?

Теми для написання рефератів і підготовки наукових статей:

1. Проблематика визначення поняття «облікова політика» на сучасному етапі.

2. Основні недоліки облікової політики підприємства, що виникають у процесі її формування та впровадження.

3. Причини відсутності або формального характеру внутрішніх регламентів діяльності облікової служби на підприємстві.

4. Співвідношення системи обліку підприємства і його облікової політики.

5. Взаємозв'язок облікової політики і системи управління підприємством.

Тести

Запитання 1. За вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика – це:

1. Сукупність способів ведення обліку підприємством.
2. Сукупність принципів, методів і процедур стосовно ведення бухгалтерського обліку.
3. Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 2. Сутність облікової політики визначається через:

1. Інструменти стосовно ведення бухгалтерського обліку.
2. Принципи, методи, процедури стосовно ведення бухгалтерського обліку.
3. Методичні прийоми бухгалтерського обліку.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 3. При формуванні облікової політики слід дотримуватись таких принципів та вимог, як:

1. Обачність, єдиний грошовий вимірник, автономність, історична (фактична) собівартість, адекватність.

2. Періодичність, превалювання сутності над формою, послідовність, законність.

3. Безперервність, повне висвітлення, нарахування та відповідність доходів і витрат, єдність.

4. Усі відповіді правильні.

Запитання 4. Метод бухгалтерського обліку – це:

1. Спосіб організації практичного і теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта.

2. Сукупність способів і прийомів, за допомогою яких вивчається предмет бухгалтерського обліку, та відображається в обліку фінансова-господарська діяльність суб'єктів господарювання.

3. Спосіб, за допомогою якого фіксується фінансова-господарська діяльність суб'єктів підприємництва.

4. Спосіб дослідження бухгалтерського обліку.

Запитання 5. Загальнонаукові методичні прийоми:

1. Аналіз, синтез, спостереження.

2. Дедукція, індукція, аналогія.

3. Конкретизація, абстрагування, інвентаризація.

4. Документування, модулювання, інвентаризація.

Запитання 6. Специфічні (конкретно-емпіричні) методичні прийоми бухгалтерського обліку:

1. Документування.

2. Двоїсті.

3. Спостереження (органолептичні).

4. Усі відповіді правильні.

Запитання 7. Регламентація обліку за обліковими процедурами здійснюється:

1. На макрорівні та на мікро рівні.

2. За єдиними законодавчими правилами або за альтернативними варіантами.

3. На державному рівні та на рівні підприємства.

4. Усі відповіді правильні.

Запитання 8. До облікових процедур відносяться:

1. Форма бухгалтерського обліку.

2. Технічні аспекти обробки облікової інформації.

3. Порядок заповнення і підписання первинних документів та правила документообігу.

4. Усі відповіді правильні.

Запитання 9. Теорія облікової політики включає:

1. Принципи обліку.

2. Визначення структури бухгалтерії та розробки робочих інструкцій.

3. Графіків документообігу.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 10. Методологія обліку включає:

- а) комунікаційні зв'язки бухгалтерії з іншими відділами і службами;
 - б) послідовність проходження документів;
 - в) ведення рахунків;
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 11. Технологія обробки даних включає:

1. Наукові положення.
2. Порядок ведення реєстрів, облікових відомостей і таблиць.
3. Правила оцінки ресурсів.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 12. Організація обліку включає:

1. Правила обліку ремонтів необоротних активів та нарахування амортизації.
2. Визначення внутрішніх стандартів, комунікаційні зв'язки бухгалтерії з іншими відділами і службами.
3. Принципи обліку.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 13. Фактори, що впливають на формування облікової політики:

1. Стан економічного розвитку.
2. Податкове законодавство.
3. Рівень інфляції.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 14. На першому етапі формування облікової політики:

1. Здійснюється відбір потенційно придатних для використання підприємством способів ведення бухгалтерського обліку.
2. Визначаються конкретні умови, явища і процеси, які впливають на розробку облікової політики.
3. Встановлюють предмет облікової політики для конкретного підприємства відповідно до сукупності об'єктів бухгалтерського обліку.
4. Аналізуються загальновизнані припущення у побудові облікової політики.

Запитання 15. Формалізація облікової політики на підприємстві впроваджується через:

1. Наказ про облікову політику.
2. Національні стандарти бухгалтерського обліку.
3. Форми та реєстри бухгалтерського обліку.
4. Немає правильної відповіді.

Запитання 16. Регламентация змін облікової політики та їх відображення у фінансовій звітності здійснюється на підставі:

1. Вимог П(С)БО.
2. Вимог Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».
3. Вимог МСФЗ.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 17. Зміни до облікової політики проводяться у випадках:

1. Коли здійснюються зміна облікових оцінок.
2. Коли неможливо достовірно визначити суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року.
3. Коли здійснюються зміна статутних вимог.
4. Усі відповіді правильні.

Запитання 18. Доповнювати облікову політику підприємства можна:

1. Тільки з початку нового календарного року.
2. У будь-який час.
3. Тільки на кінець звітного року.
4. Немає правильної відповіді.

Запитання 19. Під обліковою оцінкою за правилами П(С)БО розуміється:

1. Первісна оцінка, що використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.
2. Справедлива оцінка, що використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами у будь-який час.
3. Попередня оцінка, що використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.
4. Немає правильної відповіді.

Запитання 20. Облікова політика як інструмент фінансової звітності визначена:

1. Законом України "Про аудиторську діяльність".
2. Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".
3. Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 "Баланс".
4. Не визначена чинним законодавством.

Практичні завдання до глави 4

Завдання 1.

Умова: Підприємство здійснює свою діяльність у сфері торгівлі медикаментами. Керівництво прийняло рішення про розширення видів діяльності: відкриття цеху з виробництва морозива. Внесено відповідні зміни до статуту.

Необхідно: Визначити доповнення, котрі необхідно внести до наказу про облікову політику.

Завдання 2.

Умова: Підприємства різних галузей, форм господарювання, обсягів виробництва, організаційної структури повинні формувати свою облікову політику.

Необхідно:

1. Провести анкетне обстеження окремих підприємств у розрізі галузей, форм господарювання, обсягів виробництва, організаційної структури.
2. Узагальнити результати обстеження окремих підприємств стосовно дотримання ними облікової політики.
3. Визначити чинники, що впливають на облікову політику підприємства.
4. Пояснити залежність облікової політики підприємства від його типу та якісної характеристики.

Завдання 3.

Умова: Підприємство придбало автоматичну лінію за 300 тис. грн. (сума без ПДВ). Під час оприбуткування був визначений термін корисного використання лінії – 5 років. Ліквідаційну вартість визначено на рівні 10 тис. грн. Вибраний метод нарахування амортизації – прямолінійний. Через 3 роки експлуатації було переглянуто термін корисного використання лінії з 5 до 6 років.

Необхідно:

1. Визначити вплив зміни облікової політики на витрати за четвертий рік експлуатації.

2. Зробити бухгалтерські проводки з придбання автоматичної лінії і нарахування амортизаційних відрахувань за кожен рік експлуатації.

3. Скласти текстову примітку до фінансової звітності підприємства.

Завдання 4.

Умова: Підприємством протягом 2009р. у документі про облікову політику передбачено нарахування амортизації за малоцінними швидко зношуваними матеріальними активами (МШП) у розмірі 50% під час передачі їх в експлуатацію і 50% – під час списання. У 2010 р. прийнято рішення про зміну облікової політики відносно методу нарахування амортизації з МШП. На початок в 2010р. первісна вартість МШП становила 13 тис. грн., вартість введених в експлуатацію МШП протягом 2010р. за первісною вартістю – 2 тис. грн., вартість списаних протягом року МШП за первісною вартістю – 1,3 тис. грн.

Необхідно:

1. Відобразити в обліку зміну облікової політики.

2. Скласти бухгалтерські проводки.

Перелік законодавчих, нормативних, літературних джерел та Інтернет-ресурсів до глави 4:

1. Бондаренко Н.М. Облікова політика підприємства Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». Вип. 4(3), 2010. – С. 23-24.

2. Бухгалтерский учет / под ред. П.С. Безруких. – М.: Высшая школа, 1999. – 563 с.

3. Васюта-Беркут О. І. та інші. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / О. І. Васюта-Беркут, Г. Ф. Шепітко, Н. О. Ромашевська; За заг. ред.

В.Б. Захожая. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2003. – 176 с.: іл. –
Бібліогр.: с. 170.

4. Войтенко Т. Облікова політика-2010: головне / Податки та бухгалтерський облік, 2011. – № 1-2.

5. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. Практичний посібник / С. Голов, В.М. Костюченко. – Київ: Лібра, 2004. – 880 с.

6. Житний П.Є., Афанас'єва І.І. Фактори впливу на формування облікової політики торгово-виробничих підприємств / Вісник ЖДТУ – Економічні науки. – № 1 (51).

7. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.99р. (із змінами та доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №27. – С. 2 – 5.

8. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2008. – 608с.

9. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004 [Пер. з англ. за ред. С.Ф. Голова]. – К.: ФПБАУ, 2005. – 1ч. – 1304 с.; II ч. – 1232 с.

10. Облікова політика: навч. посіб. / В.М. Савченко, О.В. Пальчук, Л.В. Саловська та інші; за ред. Г.М. Давидова. – К.: Знання, 2010. – 479 с.

11. Облікова політика сільськогосподарських підприємств (за ред. В.Ю. Фабіанської) // Економіка АПК, 2006. – №12. – С. 105.

12. Петрук О.М. Регулювання бухгалтерського обліку в Україні: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.М. Петрук. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 152 с.

13. П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999р. № 87, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 21.06.99р. під №391/3684 // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №13. – С. 3-5.

14.П (С)БО 6 «Виправлення помилок та зміни у фінансових звітах», затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.05.99р. №137, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 21.06.99р. за №392/3685 // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №13. – С. 24-25.

15.П(С)БО 9 «Запаси», затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99р. №246, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 02.11.99р. за №751/4044 // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №13. – С. 33-36.

16.Сопко Т.М. Організація обліку: [навч. пос.] / Т.М. Сопко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

17.Сук П. Облікова політика підприємства / П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. – № 1. – С. 2-4.

18.Ткаченко Н.М. Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку та звітності в умовах інтеграції України у світове співтовариство / Н.М. Ткаченко // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету: Кам'янець-Подільський. 2009. – Вип. 17. – Т. 2. – С. 51-53.

19.Чабанова Н. Організація бухгалтерського обліку / Н. Чабанова, Т. Упир, В. Упир. – Х.: Фактор, 2008. – 480 с.

20.Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / В.Г. Швець // К.: Знання-прес, 2003. – 444 с.

